

УДК 37.091.12:174

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2026.33.363797>

Людмила Хоружа, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0003-4405-4847>

ЕТИЧНІ ВИМІРИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА

У статті проаналізовано проблему професійно-педагогічної етики, що розглядається у вимірі посередництва між загальними моральними вимогами до вчителя і тактикою його професійної позиції щодо здійснення освітньої діяльності. Розглянуто сучасний соціальний контекст, в якому педагог здійснює свою професійну діяльність, наголошено на певних труднощах та суперечностях. Вивчено науковий дискурс вітчизняних і зарубіжних учених щодо проблеми педагогічної етики в різних її аспектах. Відзначено високий інтерес наукової спільноти до цього питання. Етика розглядається системоутворювальною складовою освітньої діяльності педагога, що інтегрується у різні її компоненти: конструктивний, організаційний, комунікативний та гностичний. Основний прояв етики визначається гуманістичною стратегією педагогічної дії. Зважаючи на поліфункціональність педагогічної етики, визначено її виміри, як способи осмислення та застосування на практиці моральних цінностей, етичних норм та правил при вирішенні педагогом професійних завдань.

Визначено: гуманістичний, професійний, соціальний, комунікативний та технологічний етичні виміри, що виступають орієнтирами професійної поведінки педагога, регламентують моральні вимоги, стимулюють побудову освітньої діяльності на засадах етики. При цьому гуманістичний вимір етики має мета-характер і задає їй спрямованість, впливає на змістове наповнення щодо реалізації усіх компонентів освітньої діяльності педагога. Закцентовано увагу на тому, що важливою для педагога є наукова доброчесність як дотримання принципів об'єктивності, уникнення плагіату, коректне використання джерел та навчального матеріалу; відповідальність за результати своєї діяльності як здатність усвідомлення впливу педагогічних рішень на розвиток особистості та суспільства; здійснення педагогічної рефлексії, аналіз труднощів, професійних помилок.

***Ключові слова:** етика, етичні виміри, освітня діяльність педагога, структура освітньої діяльності, ціннісна парадигма, мета-характер.*

Постановка проблеми. У складних умовах сьогодення діяльність педагога має нелінійний, турбулентний характер. На це впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Повномасштабна війна, що кардинально змінила діяльність педагога, постійні реформи, нововведення, які посилюють тиск на вчителя, а також певна невизначеність щодо майбутнього та перспектив. У такій ситуації педагог змушений адаптуватися до умов, що

постійно змінюються, трансформується, однак при цьому не втрачати головного свого професійного покликання – формувати особистість на засадах гуманізму, впроваджувати в освітній процес моральні цінності і норми. Зважаючи на багатофункціональність діяльності педагога, етика професійної поведінки має мета-характер та визначає особливості його поведінки у різних сферах. Відтак, педагогічна етика виступає посередницею між загальними моральними вимогами до вчителя і тактикою його професійної позиції щодо здійснення освітньої діяльності. У Професійному стандарті «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2024) актуалізовано саме на емоційно-етичній компетентності педагога. Відповідно етика в освіті, по-перше, розглядає морально-ціннісну парадигму освітньої діяльності, а по-друге, морально-ціннісну спрямованість освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Етика як практична філософія є предметом дослідження сучасних учених-філософів (В. Андрущенко (2018), В. Кремень (2025), В. Огнев'юк, М. Опачко (2019) та ін.), які активно досліджують етичні проблеми освіти, зокрема питання цінностей, справедливості, академічної доброчесності та ролі освіти у формуванні громадянської відповідальності. На жаль, у сучасних нестабільних умовах, застерігає Н. Головіна, з'являється тенденція щодо перетворення етики у різновид соціальної технології й витіснення її на периферію ціннісної свідомості (Головіна, 2023). Йдеться про формалізацію етики, коли етичні норми залишаються лише на папері.

Водночас етика у розвитку освіти відіграє ключову роль, адже вона визначає моральні освітні цілі, формує професійну культуру педагога та забезпечує гуманістичну спрямованість освітнього процесу. Цю тезу підтверджує науковий дискурс вітчизняних і зарубіжних учених. Аналіз наукових досліджень українських учених засвідчує, що частіше вони вивчають проблеми професійної етики. Наприклад, проблема педагогічної етики часто розглядається дослідниками у контексті деонтології. У статті Г. Шкляєвої (2022) проаналізовано основні складові педагогічної деонтології, визначається сутність деонтологічної культури майбутнього педагога та її структурні компоненти у контексті

професійного становлення. Ю. Шевченко (2018) відзначає нерозривність педагогічної деонтології та етики, а етика, на думку дослідниці, є теоретичним підґрунтям розумінням тих, чи інших моральних вимог до вчителя. У наукових розвідках В. Жукова (2025) виокремлюється партисипативний підхід у розумінні феномену педагогічної етики, розглядаються форми і методи виховання морально-етичної культури педагога.

Вивчення досліджень зарубіжних учених з проблеми етики в освіті довело її міжнародний характер та тематичну варіативність. Британський дослідник П. Прінг (Pring, 2019), автор робіт про моральні основи освіти та роль етики у формуванні освітньої політики, розкриває концептуальні, професійно-ціннісні основи феномену. Португальські вчені (Л. Карвалхо, Е. Боніфаціо та ін.) проаналізували ступінь обізнаності студентів, майбутніх педагогів, з етичних питань, на основі порівняльного дослідження (Carvalho, Bonifácio, & Proença, 2025). Американські вчені Х. Сесіль, Х. Сем, Дж. Сімонс та ін.) на матеріалах емпіричного дослідження розкривають особливості розуміння фахівцями вищої освіти професійної етики стосовно її ролі у закладі освіти (Cecile, & Berwise, 2026). Т. Герон (США) доводить, що професійний розвиток викладачів відбувається на основі осмислення й інтеріоризації цінностей у власній педагогічній діяльності (Geron, 2025).

Дослідники з Туреччини (А. Булут та ін.) зазначають, що викладання етики в програмах педагогічної освіти має вирішальне значення для сприяння морально-етичному розвитку майбутніх вчителів та формування їх як етичних взірців для майбутніх студентів (Göçen, & Vulut, 2024). У статті вченої зі Швеції М. Кронквіст зазначається, що професійна етика та спільна база знань є важливими для якості та статусу професії вчителя. Дослідниця також застерігає, що етичний вимір повинен протистояти як ризику опинитися в загальному релятивізмі, так і застосуванню етики, заснованої на інтуїції, а не на систематичних міркуваннях і знаннях (Cronqvist, 2025). Інша група шведських дослідників (А. Лілджа, О. Франк, С. Осбекс та ін.) у своїх міркуваннях, спираються на соціокультурну та наративну теорію морального розвитку, де моральні та етичні здібності розглядаються

як такі, що пов'язані з лінгвістичним репертуаром (моральними мовами), до якого має доступ індивід, та з дискурсивними практиками, в яких він активний (Lilja, Franck, Osbeck, Sporre, Lifmark, & Lyngfelt, 2023).

Слід зазначити, що в цілому, результатом усвідомлення світовою спільнотою необхідності етики для освіти, науки й культури стало створення останнім часом під егідою ЮНЕСКО таких усесвітніх етичних організацій, як: «World Commission on the Ethics of Scientific, Knowledge and Technology (COMEST), Ethics Education Programme (EEP), Ethics around the World тощо.

Мета статті – розкрити сутність етичних вимірів в контексті структурних компонентів освітньої діяльності педагога. Мета статті конкретизована в завданнях: охарактеризувати змістове наповнення кожного з визначених структурних компонентів; розглянути багатоаспектність прояву феномену етики та інтерпретувати її у поліфункціональну сферу педагогічної діяльності.

Методи дослідження. Для дослідження етичних вимірів освітньої діяльності педагога застосовувався комплекс методів: теоретичних – аналіз і синтез (розкриття сутності понять «етика», «педагогічна етика», «етичний вимір»); порівняння та узагальнення (зіставлення різних педагогічних концепцій та практик; опрацювання вітчизняних та зарубіжних наукових джерел); структурно-функціональний аналіз (визначення ключових компонентів у структурі освітньої діяльності педагога; прогностичний метод (окреслення напрямів подальших досліджень проблеми, що вивчається).

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях повномасштабної війни, коли змінюються ціннісні парадигми в освіті; тотальної її цифровізації, використання штучного інтелекту; культурної різноманітності учасників освітнього процесу; певного морального нігілізму в суспільстві, актуалізуються на новому рівні проблеми етики в освіті. Адже без етичних засад, освіта ризикує перетворитися на механічну передачу знань без виховання цінностей та моралі. В цьому контексті сучасні українські дослідження підкреслюють ціннісно-орієнтований характер освітньої діяльності педагога, де поряд із традиційними

структурними компонентами (мета, зміст, методи) особливу роль відіграють етичні виміри та національні цінності. Це відповідає викликам реформування освіти та інтеграції України у світовий освітній простір.

Для більш детального аналізу етичної складової діяльності педагога розглянемо її структуру, застосувавши професіографічний підхід. В роботах української вченої О. Дубасенюк детально висвітлено цей підхід, а також на його основі означена структура освітньої діяльності педагога, що скорельована з провідними його професійними функціями. А саме: цілепокладанням, мотивацією, змістом; операційно-процесуальним та контрольно-оцінювальним аспектами. Вчена стверджує, що структура є інваріантною, відмінності полягають лише у змістовій частині. Однак акцентується на особистісно-творчому внеску педагога у процес навчання (Дубасенюк, 2017, с. 27). В цій структурі, на думку зарубіжних учених, етика має багатовимірний характер (Lilja, Franck, Osbeck, Sporre, Lifmark, & Lyngfelt, 2023).

Не заперечуючи зазначений вище підхід, представимо структуру освітньої діяльності педагога більш узагальнено, інтегруючи попередньо згадані компоненти. У нашому розумінні структура освітньої діяльності педагога – це комплексна, багато-рівнева система, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, охоплює *конструктивний, організаційний, комунікативний та гностичний* компоненти. Усі ці компоненти освітньої діяльності педагога тісно взаємопов'язані між собою. При цьому ціннісний аспект є змістовим ядром кожного з компонентів, адже, як стверджує Н. Головіна, будь-які освітні практики ґрунтуються на певній ціннісній парадигмі, що визначає вибір цілей та засобів освіти (Головіна, 2023).

Охарактеризуємо особливості етики у кожному з компонентів структури освітньої діяльності педагога. Вводячи у контекст проблеми поняття «етичні виміри», фактично окреслюється якісна площина цього аналізу, що уможливорює розглянути багато-аспектність прояву явища та інтерпретувати його у поліфункціональну сферу діяльності педагога. *Гуманістичний вимір* етики можна розглядати окремо як мета-характеристику усієї освітньої

діяльності педагога, що відображає аксіологічну її основу, людиноцентрованість (повага до гідності здобувачів освіти, створення рівних можливостей для усіх; свобода особистості; підтримка її прагнення до розвитку і саморозвитку; емпатія тощо). При цьому цей вимір має наскрізну дію в усіх компонентах освітньої діяльності педагога.

Опираючись на основні функції, що реалізує педагог в освітній діяльності, професійно зорієнтованими є такі етичні виміри:

- *професійний*, що окреслює моральні чесноти, які мають бути притаманні педагогу (відповідальність; сумлінність; чесність, справедливість і неупередженість; академічна доброчесність;
- *соціальний* характеризує педагога як людину, яка виконує важливу місію перед суспільством і його майбутнім (громадянська позиція; національна ідентичність; демократичність; соціальна відповідальність;
- *комунікативний* засвідчує вміння педагога спілкуватись з усіма суб'єктами освітнього процесу на засадах етики (уникнення грубості, агресії, приниження; педагогічний такт і толерантність; доброзичливість та ін.);
- *технологічний* стосується вибору відповідних методів та технологій, їхня доступність і зрозумілість, корекція їх відповідно до норм педагогічної етики.

На практиці ці виміри мають комплексний, інтегрований характер і визначають особливості поведінки педагога, його професійний стиль. Відтак, етика – це не додатковий аспект, а основа професійної діяльності педагога. Спираючись на визначені етичні виміри, спробуємо розглянути їх в контексті реалізації основних компонентів освітньої діяльності педагога.

Конструктивний компонент освітньої діяльності включає проектування та планування змісту навчання, вибір методів та форм роботи відповідно до цілей, певну розробку освітнього дизайну навчальної події. *Гуманістичний вимір* етики уможлиблює відбір змістового контенту, який наповнений моральними сенсами, людинотворчими цінностями, що спонукає прагнення особистості до розвитку і саморозвитку. *Технологічний етичний вимір* регулює відбір методів та технологій навчання. Адже етика

вимагає, щоб методи навчання не принижували учня, а підтримували його гідність та індивідуальність. Це означає відмову від авторитарних чи принизливих форм роботи. Педагогічна етика визначає, які методи та форми роботи педагог може застосовувати, щоб вони були не лише ефективними, а й морально виправданими, гуманними та спрямованими на розвиток особистості учня. Вона виступає своєрідним «фільтром», що узгоджує професійні дії з принципами поваги, справедливості та відповідальності. У табл. 1 представлено взаємозв'язок освітніх дій, методів, форм освітньої діяльності та відповідних етичних чеснот, які регулюють цю взаємодію.

Таблиця 1.

Взаємозв'язок освітніх дій, етики та методів, форм освітньої діяльності педагога

Освітня дія	Етична основа	Вибір методів/форм роботи
Робота з учнем, який має труднощі, наявні освітні втрати	Повага гідності особистості, емпатія, відсутність приниження	Побудова індивідуальної навчальної траєкторії, індивідуальні консультації, підтримка, адаптовані завдання, педагогічний супровід
Оцінювання знань	Справедливість, об'єктивність, прозорість	Використання чітких критеріїв, самооцінка, взаємооцінка
Підтримка дисципліни	Повага, такт, толерантність	Позитивне підкріплення, ненасильницькі методи впливу
Спільна навчальна робота	Рівність і співпраця	Позитивне підкріплення, ненасильницькі методи впливу, інтерактивна взаємодія

Організаційний компонент освітньої діяльності педагога передбачає мотивацію та залучення здобувачів освіти до діяльності, організація навчального процесу та взаємодії, підтримка їх пізнавального інтересу і активності. Без етики реалізувати ці завдання не можливо. Доброзичливість і емпатія, створення атмосфери довіри й підтримки допомагає педагогу правильно дозувати вимоги, уникати надмірного тиску, враховувати індивідуальні особливості учнів. Це впливає на вибір відповідних організаційних методів: замість жорсткого контролю – підтримка, залучення до цікавої діяльності; замість критики – конструктивний зворотний зв'язок, інтерактивна взаємодія. У Рекомендаціях з

універсального дизайну для навчання (2024) представлено перелік способів залучення, представлення, дій та вираження, які сприяють ефективній організації освітнього процесу. Усі ці способи розроблені на засадах етики, тому дозволяють уникнути деяких бар'єрів у навчанні, створити можливості для різноманітності діяльності.

В організації освітнього процесу важливо чітко дотримуватися етичних табу педагогічної діяльності: не загрожувати; не використовувати прийом «виклик тривоги перед можливим покаранням», щоб тримати здобувача освіти в напрузі і страху; не проявляти гнів; не глузувати; не робити постійних зауважень тощо. Продуктивним є створення творчої атмосфери, залучення усіх здобувачів освіти до спільної діяльності, виявлення сильних сторін у кожного.

Комунікативний компонент є системоутворювальним в освітній діяльності педагога, що дозволяє встановити педагогічно доцільні стосунки зі всіма суб'єктами освітнього процесу. Етика є не тільки ціннісною основою професійної комунікацій, а й її важливим регулятором. Тому етична складова проявляється насамперед через визнання особистісних пріоритетів співрозмовника; емоційній чутливості до нього; стриманості і вольовій саморегуляції; корекції вибору педагогічних засобів через дотримання норм педагогічної етики тощо.

У процесі комунікації важливим є пошук педагогом безконфліктного рішення складних педагогічних ситуацій. Такі ситуації часто називають етичними дилемами. Науковці ділять їх на гострі дилеми та дилеми раціоналізації. Гострі – це ситуації, в яких людина не знає, яка дія буде правильною чи неправильною. стосуються моральної невизначеності. Дилеми раціоналізації – це ті, в яких люди повинні усвідомити, що порушуються фундаментальні цінності, щоб зробити дилему видимою для себе (Heikkilä, Mauno, Herttala, Minkkinen, Muotka, & Feldt, 2023). І ті та інші продуктивно можуть бути розв'язані педагогом лише з дотриманням норм етики.

Слід зауважити, що достатньо ефективним у комунікації є діалогічний стиль спілкування. Таке спілкування засноване на вірі у позитивний потенціал людини. Тому діалог передбачає рівність

партнерів у спілкуванні, їх емоційну відкритість і довіру, сприйняття один одного як цінність. Етичні особливості діалогічного спілкування подані у таблиці 2.

Таблиця 2.

Етичні особливості діалогічного спілкування

Сутнісні складові педагогічної комунікації	Етичні установки діалогічного стилю спілкування
Ставлення до співрозмовника	Самостійність, внутрішня свобода, неповторність, рівноправність
Емоційність	Співчуття, доброзичливість, терпимість, рівність і адекватність оцінок і самооцінок
Способи реалізації	Співробітництво, прохання, підтримка, вміння слухати іншого

Гностичний (дослідницький) компонент освітньої діяльності педагога пов'язаний з пізнанням, дослідженням та аналізом освітніх процесів, передбачає здійснення моніторингу освітніх результатів, аналіз власних дій та методів, їх оцінку та рефлексію. Етика є фундаментальною основою цього компоненту, адже вона визначає моральні межі та правила взаємодії у процесі пізнання, а гуманістичний орієнтир – дозволяє педагогу спрямовувати свої дії на розвиток людини, її цінностей та потенціалу.

Важливим також для педагога є наукова добросовісність як дотримання принципів об'єктивності, уникнення плагіату, коректне використання джерел та навчального матеріалу; відповідальність за результати своєї діяльності як здатність усвідомлення впливу педагогічних рішень на розвиток особистості та суспільства; здійснення педагогічної рефлексії, аналіз труднощів, професійних помилок. Так, неправильні дії педагога (надмірна критика, приниження, некоректні методи оцінювання), призводять до негативних емоційних станів здобувачів освіти, зниження їхньої мотивації та успішності. Це явище у педагогіці називають дидактогенією, щорозглядається як форма педагогічної травми і виникає, як результат ігнорування педагогом етичних норм і правил.

Відтак завдяки різновекторним вимірам педагогічна етика реалізує свій системний формувальний потенціал через синтез усіх компонентів освітньої діяльності педагога.

Висновки. Етика є стрижневою складовою освітньої діяльності педагога та інтегрується у різні її компоненти: конструктивний, організаційний, комунікативний та гностичний. Основний прояв етики визначається гуманістичною стратегією педагогічної дії. Зважаючи на поліфункціональність педагогічної етики, визначено її виміри, як способи осмислення та застосування на практиці моральних цінностей, етичних норм та правил при вирішенні педагогом професійних завдань. Визначено: гуманістичний, професійний, соціальний, комунікативний та технологічний етичні виміри. Вони виступають орієнтиром професійної поведінки педагога, регламентують моральні вимоги, стимулюють побудову освітньої діяльності на засадах етики.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому осмисленні феномену професійно-педагогічної етики в контексті сучасних суспільних трансформацій та зміною ціннісною парадигмою, пов'язаних з війною.

Список використаної літератури

- Андрющенко, В. (2018). Ідея вчителя у педагогічній спадщині академіка Івана Зязюна. *Естетика і етика педагогічної дії*, 17, 70–80. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2018.17.176282>
- Бойченко, Н. М. (2019). Аксіологічні і когнітивні виміри вищої освіти. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*, 47 (1), 175–188. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47%281%29__18
- Головіна, Н. (2023). Проблемне поле етики освіти. *Філософські обрії*, (46), 108–119. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.46.271538>
- Горохолінська, І., & Бродецький, О. (2021). Етична підготовка фахівців у закладах вищої освіти: ідейно-ціннісна мотивація та вимоги стандартів вищої освіти. *Освітологія*, 10, 15–23. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.102>
- Дубасенюк, О. (2017). Особливості структури педагогічної діяльності вчителя в контексті сучасних наукових підходів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*, 1(5), 25–29. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutshp_2017_1_8
- Жуков, В. (2025). Суть, форми та методи виховання морально-етичної культури майбутніх учителів в Україні та Великій Британії. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, 3, 55–61. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-3-55-61>
- Огнев'юк, Л. Є. (ред.), Турунцев, О. П. (кер. проєкту), Ангелова, М. С., & Руснак, І. Є. (уклад.). (2024). *Книга спогадів про Віктора Огнев'юка. Служити людині, громаді, суспільству*. Київ: стол. ун-т ім. Б. Грінченка.
- Кремень, В. Г. (2025). *Освіта: ідеї, роздуми, досвід: статті, доповіді, виступи, інтерв'ю*. Зібрання творів у п'яти томах. Грамота.
- Опачко, М. В. (2019). *Філософія сучасної освіти: навчально-методичний посібник*. УжНУ. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/39284>

- CAST. (2024). *Рекомендації з універсального дизайну для навчання*. https://udlguidelines.cast.org/static/udlg3-graphicorganizer_ukranian.pdf
- Стасевська, О. А., & Уманець, О. В. (2018). Етична складова соціальної місії університету. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Соціологія*, 4 (39), 143-155. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.39.151242>
- Бондар, Т. О., Стрельников, В. Ю., & Шаповалова, Н. П. (2024). *Філософія освіти в умовах сучасних викликів: цінності, стратегії, інноваційні практики: матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, присвяченої Всесвітньому дню філософії, м. Полтава, 20 листопада 2024 року*. ПАНУ. <https://pano.pl.ua/wp-content/uploads/2024/11/Filosofia-osvity-v-umovakh-suchasnykh-vyklykiv-2.pdf>
- Шевченко, Ю. М. (2018). *Педагогічна деонтологія: навчально-методичний посібник*. ВПЦ «Люкс». <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2963/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
- Шкляєва, Г. (2022). Деонтологічна складова підготовки сучасного педагога. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 3, 134–140. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2022.266746>
- Berbegal Vázquez, A., Merino Orozco, A., Arraiz Pérez, A., & Sabirón Sierra, F. (2024). The ethics of care and the professional identity of teachers: Implications for professionalization processes. *Teacher Development*, 28(4), 628–649. <https://doi.org/10.1080/13664530.2024.2332270>
- Bonifácio, E., Proença, A., & Carvalho, L. (2025). The presence of ethics in initial teacher training: Reasons and implications. *Education Sciences*, 15(8), Article 1046. <https://doi.org/10.3390/educsci15081046>
- Carvalho, L., Bonifácio, E., & Proença, A. (2025). Ethics in the teaching profession – the perception of students in initial training. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, Article 101554. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101554>
- Cronqvist, M. (2025). Teachers' ethical responsibility in teaching; to guide the children about right and wrong. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 69(4), 857-870. <https://doi.org/10.1080/00313831.2024.2360901>
- Forster, D., & Maxwell, B. (2023). Using codes of professional ethics and conduct in teacher education: Pitfalls and best practice. In S. E. Eaton & Z. R. Khan (Eds.). *Ethics and integrity in teacher education* (Vol. 3, pp. 25–42). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16922-9_3
- Geron, T. (2025). «Creating Justice in My Practice»: Supporting Teachers' Values Through Professional Development in Educational Ethics. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, 127(3), 40-66. <https://doi.org/10.1177/01614681251336676>
- Göçen, A., & Bulut, M. A. (2024). Teaching ethics in teacher education: ICT-enhanced, case-based and active learning approach with continuous formative assessment. *Journal of Academic Ethics*, 22(3), 447–465. <https://doi.org/10.1007/s10805-024-09503-0>
- Heikkilä, M., Mauno, S., Herttälampi, M., Minkkinen, J., Muotka, J., & Feldt, T. (2023). Ethical dilemmas and well-being in teachers' work: A three-wave, two-year longitudinal study. *Teaching and Teacher Education*, 125, Article 104049. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104049>
- Lilja, A., Franck, O., Osbeck, C., Sporre, K., Lifmark, D., & Lyngfelt, A. (2023). Teachers' perspectives on ethics education – expressed as opportunities and challenges. *British Journal of Religious Education*, 45(3), 240–250. <https://doi.org/10.1080/01416200.2023.2201661>

- Macpherson, R. J. S. (2025). Bridging moral philosophies and metaphysical paradigms: Rethinking educative leadership for diverse organizational contexts. *Ethics and Education*, 20(2–3), 319-342. <https://doi.org/10.1080/17449642.2025.2495508>.
- Pring, R. (2019). *Thinking Philosophically about Education. The Selected Works of Richard Pring*. <https://www.routledge.com/Thinking-Philosophically-about-Education-The-Selected-Works-of-Richard-Pring/Pring/p/book/9781032653440>
- Sam, Cecile, H. & Simmons Berwise, J. (2026). Higher Education Practitioners and Their Professional Ethics: A Qualitative Content Analysis. *Journal of Academic Ethics*, 24(2):61 <https://doi.org/10.1007/s10805-026-09731-6>

Liudmyla Khoruzha

ETHICAL ASPECTS OF A TEACHER'S EDUCATIONAL PRACTICE

This article is devoted to professional and pedagogical ethics, serving as a bridge between general moral requirements for teachers and the practical aspects of their professional role in educational activities. The contemporary social context in which educators carry out their professional activities is examined, with an emphasis on certain difficulties and contradictions. The scholarly discourse of domestic and international scholars on pedagogical ethics and its various aspects is analyzed. The scholarly community's high level of interest in this issue is noted. Emphasis is placed on the fact that contemporary Ukrainian research highlights the value-oriented nature of the educator's educational activities, where, alongside traditional structural components (goals, content, methods), ethical dimensions and national values play a special role. This corresponds to the challenges of educational reform and Ukraine's integration into the global educational space. In this article, ethics is viewed as a system-forming component of a teacher's educational activity; it is integrated into its various components: constructive, organizational, communicative, and gnostic. The primary manifestation of ethics is determined by the humanistic approach to pedagogical practice. Given the multifaceted nature of pedagogical ethics, its dimensions have been identified as ways of understanding and applying moral values, ethical norms, and rules in practice when educators address professional challenges. The following ethical dimensions have been identified: humanistic, professional, social, communicative, and technological. They serve as a guide for the teacher's professional conduct, regulate moral requirements, and encourage the structuring of educational activities on ethical principles. At the same time, the humanistic dimension of ethics is goal-oriented, setting its direction and influencing the substantive content regarding the implementation of all components of a teacher's educational activities. Attention is focused on the fact that scientific integrity is important for a teacher as adherence to the principles of objectivity, avoidance of plagiarism, correct use of sources and educational material; responsibility for the results of one's activities as the ability to realize the impact of pedagogical decisions on the development of the individual and society; implementation of pedagogical reflection, analysis of difficulties, professional mistakes.

Keywords: *ethics, ethical dimensions, educators' educational activities, structure of educational activities, value paradigm, meta-character.*

References

- Berbegal Vázquez, A., Merino Orozco, A., Arraiz Pérez, A., & Sabirón Sierra, F. (2024). The ethics of care and the professional identity of teachers: Implications for professionalization processes. *Teacher Development*, 28(4), 628–649. <https://doi.org/10.1080/13664530.2024.2332270>.
- Boichenko, N. M. (2019). Aksiolohichni ta kohnityvni vymiry vyshchoi osvity [Axiological and cognitive dimensions of higher education]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho*

- pedagogichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. *Filosofiiia [Bulletin of the Kharkiv H. S. Skovoroda National Pedagogical University. Philosophy]*, 47(1), 175–188. http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_filos_2016_47%281%29__18 [in Ukrainian].
- Bondar, T. O., Strel'nikov, V. Yu., & Shapovalova, N. P. (2024). *Filosofiiia osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: Tsinnosti, stratehii, innovatsiini praktyky [Philosophy of education in the context of contemporary challenges: values, strategies, innovative practices]: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi onlain-konferentsii, prysviachenoi Vsesvitnomu dniu filosofii (Poltava, 20 lystopada 2024 roku). Poltava: PANO. <https://pano.pl.ua/wp-content/uploads/2024/11/Filosofiiia-osvity-v-umovakh-suchasnykh-vyklykiv-2.pdf>* [in Ukrainian].
- Bonifácio, E., Proença, A., & Carvalho, L. (2025). The presence of ethics in initial teacher training: Reasons and implications. *Education Sciences*, 15(8), Article 1046. <https://doi.org/10.3390/educsci15081046>
- Carvalho, L., Bonifácio, E., & Proença, A. (2025). Ethics in the teaching profession – the perception of students in initial training. *Social Sciences & Humanities Open*, 11, Article 101554. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101554>.
- CAST. (n.d.). *Rekomendatsii z universalnoho dyzainu dlia navchannia [Recommendations for Universal Design for Learning]*. https://udlguidelines.cast.org/static/udlg3-graphicorganizer_ukrainian.pdf [in Ukrainian].
- Cronqvist, M. (2025). Teachers' ethical responsibility in teaching; to guide the children about right and wrong. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 69(4), 857-870. <https://doi.org/10.1080/00313831.2024.2360901>.
- Dubaseniuk, O. (2017). Osoblyvosti struktury pedahohichnoi diialnosti vchytelia v konteksti suchasnykh naukovykh pidkhodiv [Peculiarities of the structure of a teacher's pedagogical activity in the context of modern scientific approaches]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohika [Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Pedagogy]*, 1(5), 25–29. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vknutshp_2017_1_8 [in Ukrainian].
- Forster, D., & Maxwell, B. (2023). Using codes of professional ethics and conduct in teacher education: Pitfalls and best practice. In S. E. Eaton & Z. R. Khan (Eds.). *Ethics and integrity in teacher education* (Vol. 3, pp. 25–42). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-16922-9_3
- Geron, T. (2025). «Creating Justice in My Practice»: Supporting Teachers' Values Through Professional Development in Educational Ethics. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, 127(3), 40-66. <https://doi.org/10.1177/01614681251336676>
- Göçen, A., & Bulut, M. A. (2024). Teaching ethics in teacher education: ICT-enhanced, case-based and active learning approach with continuous formative assessment. *Journal of Academic Ethics*, 22(3), 447–465. <https://doi.org/10.1007/s10805-024-09503-0>.
- Golovina, N. (2023). Problemne pole etyky osvity [Problem field of ethics of education]. *Filosofski obrii [Philosophical horizons]*, 46, 108–119. <https://doi.org/10.33989/2075-1443.2023.46.271538> [in Ukrainian].
- Heikkilä, M., Mauno, S., Herttälampi, M., Minkkinen, J., Muotka, J., & Feldt, T. (2023). Ethical dilemmas and well-being in teachers' work: A three-wave, two-year longitudinal study. *Teaching and Teacher Education*, 125, Article 104049. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104049>.
- Horokholinska, I., & Brodetskyi, O. (2021). Etychna pidhotovka fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity: Ideino-tsinnisna motyvatsiia ta vymohy standartiv vyshchoi osvity [Ethics training of specialists in higher education institutions: Ideological and value-based motivation and the requirements of higher education standards]. *Osvitologia*, (10), 15-23. <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.102> [in Ukrainian].
- Kremen, V. H. (2025). *Osvita: idei, rozdumy, dosvid: statti, dopovidi, vystupy, intervii [Education: ideas, reflections, experience: articles, reports, speeches, interviews]*. Zibrannia tvoriv u piaty tomakh. Hramota [in Ukrainian].
- Lilja, A., Franck, O., Osbeck, C., Sporre, K., Lifmark, D., & Lyngfelt, A. (2023). Teachers' perspectives on ethics education – expressed as opportunities and challenges. *British Journal of Religious Education*, 45(3), 240–250. <https://doi.org/10.1080/01416200.2023.2201661>.

- Macpherson, R. J. S. (2025). Bridging moral philosophies and metaphysical paradigms: Rethinking educative leadership for diverse organizational contexts. *Ethics and Education*, 20(2–3), 319–342. <https://doi.org/10.1080/17449642.2025.2495508>.
- Ohneviuk, L. Ye. (Ed.), Turuntsev, O. P. (Project Manager), Anhelova, M. S., Rusnak, I. Ye. (Comp.). (2024). *Knyha spohadiv pro Viktora Ohneviuka. Sluzhyty liudyni, hromadi, suspilstvu [A book of memoirs about Viktor Ohnevyyuk. Serving the person, the community, the society]*. Kyiv. stol. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
- Opachko, M. V. (2019). *Filosofiia suchasnoi osvity: Navchalno-metodychnyi posibnyk [Philosophy of modern education: Study guide]*. Uzhhorod: Uzhhorod National University. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/39284> [in Ukrainian].
- Pring, R. (2019). *Thinking Philosophically about Education. The Selected Works of Richard Pring*. <https://www.routledge.com/Thinking-Philosophically-about-Education-The-Selected-Works-of-Richard-Pring/Pring/p/book/9781032653440>
- Sam, Cecile H. & Simmons Berwise, Jordana. (2026). Higher Education Practitioners and Their Professional Ethics: A Qualitative Content Analysis. *Journal of Academic Ethics*, 24(2), 61 <https://doi.org/10.1007/s10805-026-09731-6>
- Shevchenko, Yu. M. (2018). *Pedahohichna deontolohiia [Pedagogical deontology]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Liuks”. <https://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/2963/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf> [in Ukrainian].
- Shklyiaieva, H. (2022). Deontolohichna skladova pidhotovky suchasnoho pedahoha [The deontological component of modern teacher training]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University]*, 3, 134–140. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2022.266746> [in Ukrainian].
- Stasevska, O. A., & Umanets, O. V. (2018). Etychna skladova sotsialnoi misii universytetu [The ethical component of the social mission of the university]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii: Sotsiolohiia [Bulletin of the Yaroslav the Wise National Law University. Series: Sociology]*, 4(39), 143–155. <https://doi.org/10.21564/2075-7190.39.151242> [in Ukrainian].
- Zhukov, V. (2025). Sut, formy ta metody vykhovannia moralno-etychnoi kultury maibutnikh uchyteliv v Ukraini ta Velykii Brytanii [The essence, forms, and methods of educating the moral and ethical culture of future teachers in Ukraine and Great Britain]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: "Pedahohichni nauky" [Bulletin of the Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy. Series "Pedagogical Sciences"]*, 3, 55–61. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-3-55-61> [in Ukrainian].
- Andriushchenko, V. (2018). Ideia vchytelia u pedahohichnii spadshchyni akademika Ivana Ziaziuna [The idea of the teacher in the pedagogical heritage of academician Ivan Zyazyun]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii [Aesthetics and ethics of pedagogical action]*, 17, 70–80. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2018.17.176282>

Одержано 17.04.2026 р. Рекомендовано 30.04.2026 р. Оприлюднено 05.06.2026 р.
